

PEČUJEME o naši planetu

CÍLE UDRŽITELNÉHO ROZVOJE

PŘEKRAČUJEME HRANICE
PRZEKACZAMY GRANICE
2014–2020

EVROPSKÁ UNIE / UNIA EUROPEJSKA
EVROPSKÝ FOND PRO REGIONÁLNÍ ROZVOJ
EUROPEJSKI FUNDUSZ ROZWOJU REGIONALNEGO

Projekt je spolufinancovaný z prostředků Evropského fondu pro regionální rozvoj a z prostředků státního rozpočtu. Překračujeme hranice

KSIĄŻKA DLA CAŁEJ RODZINY!

PEČUJEME o naši planetu

CÍLE UDRŽITELNÉHO ROZVOJE

Koordinátorka projektu: Judyta Gralka

Text: Magda Opoka

Výběr receptů, zpracování, aranžování a fotografování jídel: Katarzyna Kosmala

Překlad do češtiny: Karína Kurková

Redakce: Ewa Mackiewicz

Korektura: Katarzyna Szajowska

Grafické zpracování, sazba a zalomení textů: IlustraDorka Dorota Domagała

Ilustrace: Julia Burkacka-Mielcarz a Shutterstock.com (s. 7: Nadiinko; s. 30, 32, 33, 35: GulArt;
s. 34: Anna Frajtova; s. 31, 33: rainafiz; s. 17: Andrush)

© Copyright by Fundacja Fabryka Inspiracji.pl, Opole 2021

ISBN 978-83-963382-0-4

Zpracovatel:

Fundacja Fabryka Inspiracji.pl

ul. Niedziałkowskiego 8-12

45-085 Opole

Partner projektu:

Slunákov – centrum ekologických aktivit města Olomouce, o.p.s.

Skrbeňská 669/70

783 35 Horka nad Moravou

info@slunakov.cz

+420 585 378 345

Tisk a vazba:

Opolgraf S.A.

Tato publikace ani žádná její část nesmí být rozmnožována, zpracována a zveřejňována jakýmkoli způsobem pomocí elektronických, mechanických, kopírujících, nahrávacích a jiných zařízení a nesmí být uchovávána v žádném informačním systému bez předchozího písemného souhlasu vydavatele.

Slunákov

Naše planeta ZEMĚ má spoustu výjimečných míst – lesů, hor, říčních údolí, pouští, mořských hlubin, moderních měst či malých vesniček.

Někdy je **tichá** – když sedíme na břehu klidného moře. Někdy **hlasitá** – když pozorujeme bouřku. Občas nás planeta zaskočí povodněmi, suchem nebo chrlicími sopkami. Výbuchy sopek jsou přírodním jevem, ale stále častější ničivé povodně nebo nepříjemná sucha jsou způsobeny škodlivou činností člověka.

Jak bychom měli postupovat, abychom Zemi neničili?

O tom je právě tato knížka.

Ukazujeme, co je třeba dělat, aby byl život na naší planetě lepší. Také vysvětlujeme, co se na Zemi „pokazilo“, co nefunguje tak, jak by mělo.

Ted' se zeptáte: „Dobře, ale co mohu tedy udělat já? Vždyť je mi teprve let“. Hned to vysvětlíme. Můžete toho udělat opravdu hodně. A to každý den!

Planetě lze pomáhat různými způsoby. Přemýšleli jste o vysazení stromu? Zřejmě ne... Podívejte se také na ostatní úkoly, které jsme pro vás připravili.

Uvnitř knížky najdete recepty na chutná jídla. Připravte je společně s rodiči. **Najdete je na konci této knihy (stránka 36 a další)!**

Na vytečkované místo napiš svůj věk.

Je nutné zachovat rovnováhu ve využívání toho, co nám Země dává, aby i budoucí generace měly vhodné životní podmínky.

Cíle **udržitelného** rozvoje tvoří plán opatření na nejbližší roky. Přijalo je 193 států z celého světa, které spolupracují v rámci Organizace spojených národů. Cíle poukazují na to, co by měly dělat vlády a běžní obyvatelé pro to, aby se stav naší planety zlepšil.

	40 KORUN DENNĚ
CÍL: Konec chudoby → Na světě nebude chudoba ani nouze.	6
	NEPLÝTVEJME JÍDLEM
CÍL: Konec hladu → Nikdo nebude strádat z důvodu nedostatku jídla.	8
	MOHU BÝT, KÝM CHCI
CÍL: Kvalitní vzdělání → Každé dítě se bude moci učit.	10
	ROZDÍLNÍ, ALE ROVNÍ
CÍL: Rovnost mužů a žen → Dívky a chlapci budou mít stejná práva.	12
	KAŽDÁ KAPKA VODY JE DŮLEŽITÁ
CÍL: Pitná voda, kanalizace → Nebudou problémy s dostupností pitné vody a sociálního zázemí (záchody, koupelna).	14
	ODKUD POCHÁZÍ ELEKTŘINA?
CÍL: Dostupné a čisté energie → Energie z obnovitelných zdrojů – slunce, větru, vody – bude jí dostatek pro zařízení, která lidé potřebují.	16
	V ZELENÉM MĚSTĚ
CÍL: Udržitelná města a obce → Rozvoj měst nebude znamenat zánik zelených prostranství.	18
	MODERNÍ NEZNAMENÁ LEPŠÍ
CÍL: Odpovědná výroba a spotřeba → Lidé budou kupovat produkty vyrobené s respektováním práv zaměstnanců a životního prostředí.	20
	CO ZNAMENÁ, ŽE SE MĚNÍ KLIMA?
CÍL: Klimatická opatření → Růst teploty ve světě bude zastaven.	22
	ZACHRÁNÍ NÁS STROMY
CÍL: Život na souši → Nebude docházet k masovému kácení lesů.	24
	V PODMOŘSKÉM SVĚTĚ
CÍL: Život ve vodě → Oceány a v nich žijící živočichové nebudou ničím ohroženi.	26
	STOP NÁSILÍ!
CÍL: Mír a spravedlnost → Na světě bude mír, války skončí.	28

40 korun denně

Co lze koupit za 40 korun na den? Moc toho není. Chléb a sýr k namazání, na maslo to už nestačí. A co s obědem? Na ten už peníze také nebudou. Na nákup oblečení bude nutné šetřit delší dobu a omezovat tak výdaje na jídlo. O knížkách nebo hračkách si můžeme nechat jen zdát. Dá se takto žít? Bohužel, takto žije mnoho rodin.

Ne všichni dospělí mají zaměstnání, a někdy sice pracují, ale nevýdělavají tolik, kolik by potřebovali. **Téměř každý desátý** pracující člověk na světě živí sebe a svou rodinu za méně než 1,90 dolaru na osobu a den (to je právě zhruba těch 40 korun). I v České republice jsou lidé ohrožení chudobou, to znamená, že si téměř nic nemohou dovolit.

Čímpak to je, že lidé pracují, a přitom si mohou koupit jen základní věci? O tom rozhodují jejich zaměstnavatelé. Například většina oblečení, které je v našich obchodech, je vyráběna v asijských zemích. V České republice platí 40hodinový pracovní týden (8 hodin po dobu 5 dní). V Asii švadleny pracují 12 až 16 hodin denně, a to 6 až 7 dní v týdnu, a dostávají za to minimální mzdu. Nikdo však šití neodmítá, protože jiná práce není. Majitelé továren to dobře vědí a chovají se nepoctivě – neplatí za práci víc. Vlády jednotlivých států by měly takové nelegální praktiky potírat, ale nic s tím nedělají.

Pamatujme, že situaci zaměstnanců na celém světě může ovlivnit každý z nás. Jak je to možné? Důležité je, co a jak kupujeme. To znamená...

Přemýšlíme, zda věc, kterou si chceme koupit, opravdu potřebujeme. Výroba každé z nich vyžaduje velké množství vody a elektřiny a také lidskou práci.

Kupujeme české výrobky. Díky tomu mají rodiče českých dětí práci. A současně pečujeme o životní prostředí, protože doprava zboží znamená obrovské množství zplodin, které jsou pro naši planetu jako jed.

Vybíráme věci z kvalitních materiálů, aby nám vydržely co nejdéle.

Neplýtvejme jídlem

Každým rokem se v zemích Evropské unie vyhodí až 88 milionů **tun** potravin. To je opravdu hodně! Než potraviny doputují na náš talíř, tak se jimi plýtvá v každé fázi jejich cesty. Velké obchodní řetězce vyžadují od zemědělců, aby jejich zelenina a ovoce byly „hezké“ a „odpovídajících rozměrů“. Co to znamená? Křivá mrkev nebo příliš popraskaná brambora zůstanou na poli a půda bude se zbytky zaoraná. Je to i obrovská ztráta vody používané k zavlažování polí, z nichž se pak úroda nesbírá.

Představte si,
že 1 tuna = 1000 kg!
Kolik je to pak těch
88 milionů tun?

Škody vznikají i během dopravy. Nyní jíme nejen sezonní zeleninu a ovoce, ale např. jahody uprostřed zimy. S jejich přepravou ze vzdálených zemí je spojeno riziko, že se otlučou, zkaží nebo se roztrhá obal. Nekvalitní výrobky končí v koši, protože je nikdo nechce koupit.

Největší ztráty jsou však v domácnostech a restauracích. Každé rodině se stává, že zapomene na nějaký výrobek, který leží ve skřínce nebo ledničce, nebo koupí tak moc jídla (např. v akci), že se stihne zkažit dřív, než se zkonsumuje. Nejčastěji se vyhazuje pečivo, zelenina, uzeniny a ovoce.

Zbytky potravin
vyhazujeme do nádoby
na bioodpad.

Na světě se plýtvá velkým množstvím jídla a přitom přes 810 milionů lidí stále hladoví. Lidé trpící hladem nemohou provozovat aktivní život, rychleji umírají. Nedostatek vitaminů ve stravě dětem brání ve správném vývoji. Pokud však budeme postupovat správně, je Země schopna zajistit obživu všem. Na co bychom tedy měli vždy pamatovat?

Čerstvé, sezonní produkty kupujeme od místních výrobců.

Hlídáme si, abychom konzumovali rychleji ty výrobky, kterým končí dřív datum spotřeby. Můžeme je dávat na přední poličky v ledničce nebo v kuchyňských skříňkách.

Využíváme zbytky zeleniny a ovoce, které jsme doposud vyhazovali, např. listy kedlubny, slupky z červené řepy, slupky z jablek.

Na talíř si nandáme přesně tolik, kolik sníme.

Mohu být, kým chci

Kým chceš být, až vyrosteš? Zvěrolékařem, architektem, pilotem? Anebo sníš o tom, že budeš youtuber či hasič? Můžeš si vybrat každou profesi, ale má to podmínku: musíš umět číst a počítat. V České republice je vzdělávání povinné a zdarma – nemusíš se za něj platit. Díky tomu nemáme analfabety, tedy osoby starší 15 let, které neumějí psát, číst nebo provést **čtyři základní matematické operace**. V některých částech světa bohužel do školy nechodí všichni. Proč tomu tak je?

Řeč je o sčítání, odčítání, násobení a dělení. Už to všechno znáš?

Například proto, že se za vzdělávání platí, a ne všichni si to mohou dovolit. Někdy je to tak, že je škola daleko a dítě není schopno se do ní dostat. V některých kulturách se učí jenom chlapci a dívky se starají o domácnost. **V chudých rodinách děti pracují, aby pomohly rodičům zajistit chod domácnosti. Je tomu tak v Indii nebo Nepálu.** Někdy se také stává, že je v nějaké zemi válka, a tak jsou školy zavřené.

V současné době do školy nechodí více jak 265 milionů dětí. Ti, kteří neumějí číst a psát, jsou zneužíváni zaměstnavateli, protože neznají svá práva.

Co můžeš udělat pro své vzdělávání?

Když tě zajímá nějaké téma, pátrej po více informacích, např. pokud máš rád zajímavosti o zvířatech, prohlížej si knížky, dívej se na filmy věnované této problematice, vyráběj lapbooky. Říká se tomu rozšiřování znalostí.

Uč se cizím jazykům, abys mohl svobodně cestovat po světě.

Čti, protože když čteš, tak máš více znalostí.

Rozdílní, ale rovní

Dívky se liší od chlapců tělesnou stavbou čili pohlavím. Ale jinak mají i dívky, i chlapci stejné dovednosti. Ale již od nejmladších let jsou děti rozdělovány dle **stereotypů**. Někdy můžeme z úst dospělých slyšet: „Potřebujeme šikovného chlapce, aby zatloukl hřebík nebo přinesl židli“. Žákyně to přeci ale dokáže stejně tak. V té době její kamarád může zalít kytky nebo uklidit lavice.

Stereotypy jsou zjednodušené a často nepravdivé názory předávané z generace na generaci.

Jev diskriminace, to znamená horšího zacházení se ženami, je nejviditelnější v Asii. Představte si, že dívky nemohou samy vycházet z domu, ani do školy. Učí se jen chlapci. V některých kulturách mají rodiče raději syny nežli dcery, například tam, kde žena po svatbě odchází k manželově rodině a musí dostat věno.

Na celém světě ženy vydělávají méně než muži, a to za stejnou práci. Muži tvoří i většinu v parlamentech, a tím stanovují právo. Co můžeme udělat, aby byla na světě rovnost mezi ženami a muži? Pro začátek se začněte dívat, jak to vypadá ve vašem nejbližším okolí – ve třídě nebo ve škole.

Myslete na každou dívku a každého chlapce tak, že je to prostě člověk! Žádné pohlaví není ani lepší, ani horší než to druhé. Jsou si rovná.

Účastněte se různých dodatečných aktivit. Pokud jsi chlapec a chceš tančit balet – nic ti nestojí v cestě. Pokud jsi dívka a chceš se naučit programovat nebo skládat modely letadel – můžeš to udělat. Důležité je to, co se líbí každému z nás.

Vyhledejte společně s rodiči informace o výjimečných ženách, např. Amelii Earhart, Adě Lovelace, Jane Goodall, Marii Skłodowské-Curie, Malali Yousafzai nebo Gretě Thunberg.

Každá kapka vody je důležitá

Horký, tropický den. Jdeš ven a hned máš žízeň. Vracíš se domů, otvíráš kohoutek a naléváš si VODU. Láhev s vodou si také vezmeš s sebou. A co kdyby voda z kohoutku netekla? Co pak? Nejde zahnat žízeň. Nemůžeme se umýt, ani nic uvařit.

Vody je na Zemi velmi mnoho, ale ta slaná z moří a oceánů není vhodná k pití. Pro své přežití člověk potřebuje sladkou vodu. Té není ve světových zdrojích moc. Navíc se většina nachází v ledovcích a podzemních vodách. Lidé se musí spokojit s povrchovou vodou (jezera, řeky), která ale tvoří jen malou část zdrojů sladké vody.

Na naší planetě žije téměř 8 miliard lidí. Ne všichni mají dostatek vody. Ne všichni mohou používat toaletu, protože ji nemají. Kvůli špatným hygienickým podmínkám se šíří nemoci. Nejhorší je to v Africe a Asii.

Pokud dojde k havárii v naší zemi, tak nám dodají vodu z cisternových vozidel. Tak tomu ale není všude. V současné době přes 2 miliardy lidí žije v oblastech, kde existuje riziko její omezené dostupnosti. A není ji odkud dovézt.

Vody je na světě čím dál méně. Je to dáno stále rostoucím počtem lidí. Problémem jsou i klimatické změny (menší objem srážek a rostoucí teploty) a to, že ne všichni si vodních zdrojů váží. Co můžeme udělat, abychom se o vodu lépe starali?

Šetříme vodu doma. Při čištění zubů zavíráme kohoutek a používáme kelímek. Místo vany si dáváme sprchu. Ujistíme se, že pračka a myčka jsou zcela naplněné. Hlídáme, aby z kohoutku voda nikdy nekapala.

Splachování toalety začínáme menším tlačítkem. Neděláme ze záchodu odpadkový koš – kapesníky nebo tyčinky do uší vyhazujeme do koše, abychom nemuseli zbytečně splachovat.

Využíváme tzv. šedou vodu, např. vodou po umytí ovoce můžeme zalévat kytky.

Je vhodné vědět, že k výrobě např. 1 bavlněného trička je nutné spotřebovat 2 500 litrů vody. To je opravdu hodně. A proto přemýšlejme, zda to, co chceme koupit, opravdu potřebujeme.

Odkud pochází elektřina?

Kolik elektrických spotřebičů používáme každý den? Zubní kartáček, vysoušeč vlasů, rychlovarnou konvici, žehličku, ledničku, počítač, nabíječku do telefonu, televizi, stolní lampu, vysavač – je to dlouhý seznam. Elektrické energie potřebujeme čím dál více.

Kilowatt je jednotka výkonu, obdobně jako je kilogram jednotkou hmotnosti.

A víte, odkud máte elektřinu? Nejjednodušší odpověď zní: z elektrárny. Tam se v obrovských pecích spaluje uhlí. Teplo, které při tom vzniká, ohřívá vodu na teplotu několika stovek stupňů Celsia. Vzniká vodní pára, která pohání turbínu (druh motoru) napojenou na generátor čili zařízení, které energii (např. tepelnou) mění na elektřinu. Čím víc otáček turbína udělá, tím více **kilowattů elektrické energie** půjde do zásuvek v našich domácnostech.

Každé zařízení, které spotřebovává elektřinu, snižuje množství fosilních paliv a zvyšuje znečištění životního prostředí – během spalování uhlí vzniká mnoho škodlivin. Co to jsou fosilní paliva? Je to uhlí, ropa a zemní plyn. Vznikaly pod zemí i stovky milionů let, ale v brzké době už budou chybět (experti odhadují, že například ropa dojde za přibližně 40 let). Je nutné přejít na **obnovitelné zdroje energie**, tedy vodu, slunce a vítr.

To jsou zdroje energie, které máme po celý rok, protože pocházejí z přírody. Vítr nepřestane nikdy foukat a slunce svítit, a proto je vhodné je moudře využívat.

Co můžeme udělat, abychom každý den pečovali o energii?

Šetříme elektřinu, to znamená...

Vypínáme světlo, když odcházíme z místnosti.

Nenecháváme nabíječky v zásuvce.

Pokud vaříme vodu v konvici, tak jen takové množství, které zrovna potřebujeme.

V místnostech, v nichž trávíme nejvíce času a kde se svítí nejdéle, je vhodné používat energeticky úsporné žárovky.

Když jdeme s rodiči například koupit ledničku nebo pračku, tak vybíráme energeticky úsporné zařízení – písmeno A na spotřebiči znamená nejnižší odběr elektřiny.

Pokud někdo bydlí v rodinném domě, tak jsou pro úsporu energie vhodným řešením fotovoltaické panely, které sluneční světlo proměňují na elektrickou energii.

V zeleném městě

Představte si město, kde nejsou nejdůležitější automobily, ale lidé. Malý počet vozidel, která jsou využívána k dalším výletům, stojí na vyhrazených parkovištích. Nestojí na chodnících, tím spíš ani na trávnicích, které tvoří každý volný prostor. Obyvatelé se běžně pohybují pěšky, jezdí na kolech nebo městskou dopravou. Díky tomu snižují množství zplodin ve svém okolí a jsou zdravější, protože mají více pohybu. Energii potřebnou k osvětlení nebo vytápění domů mají z obnovitelných zdrojů – na střeších rostou rostliny a jsou namontovány panely vyrábějící elektřinu ze slunce.

Zní to ideálně? První takové čtvrti už vznikají, např. sídliště Hammarby Sjöstad ve Stockholmu (Švédsko) nebo Vauban ve Freiburgu (Německo).

Jedná se bohužel o výjimky. Většina měst se rozšiřuje bez plánu. Zastavována jsou zelená území na předměstích, jsou ničena stanoviště živočichů. Trávníky se mění na parkoviště, aby bylo místo na přebytek vozidel. Zplodiny a kouř z komínů špatně vytápěných domů znečišťují celé okolí – v kotlích jsou často spalovány odpadky, a to je špatně.

V roce 2030 bude ve městech žít 5 miliard lidí, a proto by se měla rozvíjet tak, aby byla prostá od zplodin a netříděných odpadů a byla plná zeleně.

Co můžeme udělat pro to, aby se ve městech žilo lépe?

Pečujeme o zeleň, protože ta nás v létě chrání před rozehrátým betonem.

Nejezdíme všude autem – často sedáme na kolo nebo využíváme městskou dopravu.

Třídíme odpady. Mnoho z nich lze opětovně využít, a proto by se měly **recyklovat**. Když odpadky leží na skládkách, jen znečišťují životní prostředí. Víte, že igelitové sáčky se rozkládají 300 let?

Recyklace spočívá v tom, že se z odpadů vyrábí nové výrobky, například z plastových láhví vznikají fleecové mikiny.

Moderní neznamená lepší

Co znamená nálepka s písmenem C umístěná na pračce? Zdůrazňuje její energetickou úspornost. Je to výhoda, protože bude spotřebovávat méně vody a elektřiny. A je možné ji opravit, když se pokazí, nebo po první poruše bude nutné koupit novou? Kde skončí nefunkční pračka čili elektroodpad? Je vhodné se nad tím zamyslet před koupí každého elektrospotřebiče.

Obchody nabízejí stále více jednorázových produktů, např. chytré telefony, z nichž nejde vyndat baterii. V servisu lze vše opravit, ale bude to stát tolik, že je výhodnější koupit nový telefon.

Kupování stále nových zařízení se vyplácí výrobcům, ale určitě ne životnímu prostředí. **Ročně se na světě vyhazuje přes 50 milionů elektroodpadů.**

Pouze každý pátý spotřebič či zařízení jde do recyklace – to je hodně málo. Většina končí na černých skládkách a znečišťuje naši planetu.

Stojí za to podporovat firmy, jejichž majitelé se starají nejen o své výdělky, ale také o práva zaměstnanců a o to, zda neškodí Zemi.

Mnozí výrobci využívají obyvatele chudých zemí (i děti) k těžké práci za minimální peníze.

Co můžeme udělat?

Nespěcháme do obchodu koupit si něco jen proto, že jsme viděli reklamu. To, že je něco moderní, neznamená, že je to lepší než zařízení nebo oblečení, které již máme. Před nákupy si děláme seznam potřebného zboží.

Vybíráme místní produkty. Zboží vyrobené v České republice má čárový kód s počátečním číslem 859 – toto hledáme v obchodech. Není třeba kupovat např. jablka nebo hrušky, které k nám přijely zdaleka, když toto ovoce máme u nás.

Snažíme se opravovat to, co se rozbilo.

Elektroodpad, např. nefunkční klávesnice nebo mixéry, zaneseme na speciální místo, kde je sběr opotřebovaných spotřebičů a zařízení. Tam vozíme také pračky, ledničky nebo myčky, které nelze opravit.

Co znamená, že se mění klima?

Klima jsou všechny jevy počasí, které se na daném území vyskytují dlouhodobě (cca 30 let). U nás je klima jiné než například v Africe či v Grónsku. A je to normální. Klima se může měnit, a to je také v pořádku, pokud změny způsobují přírodní faktory, např. výbuchy sopek – prach v ovzduší nepropouští sluneční světlo k Zemi, a proto je chladněji. Pokud se však klima mění následkem lidské činnosti, začíná to být problém. A ten už tu vlastně máme.

Jakým způsobem lidé mění klima? Nejdřív si vysvětlíme, co je to skleníkový efekt. Je to pozitivní jev. Bez něj by teplota na naší planetě byla pořád -19 stupňů Celsia. Díky Slunci nyní nemáme další dobu ledovou...☺ Sluneční paprsky ohřívají Zemi,

potom se odráží od jejího povrchu a vrací se zpět ke Slunci. Celou energii však neztrácíme hned. Atmosféra je něco jako typ blokády. Tvoří ji skleníkové plyny, mimo jiné vodní pára, oxid uhličitý, metan. Jejich úkolem je zadržet část sluneční energie a přeměřovat ji zpět na Zemi.

Příroda to v tomto systému skvěle zvládala až do 19. století, kdy přišla průmyslová revoluce. Tehdy se začala rozvíjet města, vznikaly obrovské továrny, které uspokojovaly potřeby rostoucího počtu obyvatel.

Doposud se nic nezměnilo. Potřeby lidí v bohatých zemích stále rostou. Zvyšuje se počet automobilů a notebooků a jejich výroba v továrnách a následné užívání vyžaduje nadměrnou spotřebu fosilních paliv. A spalování uhlí, ropy nebo plynu zvyšuje skleníkový efekt. Bariéra v atmosféře je hustší a na Zemi se vrací příliš mnoho slunečního záření. A proto se teplota zvyšuje, což není pro naši planetu dobré – ničí ji sucha, na pólech tají ledovce a mnoho rostlinných a živočišných druhů nemůže v nových podmínkách přežít a hyne.

Co můžeme udělat pro to, aby se skleníkový efekt nezvětšoval?

Nejezdíme automobily, když je to jen možné. Automobil vyměníme za kolo a na delší cestu jedeme vlakem.

Omezujeme množství plastů, které používáme v domácnosti – jejich výroba (z ropy), užívání a zneškodnění je pro životní prostředí velkou zátěží.

Zachrání nás stromy

Pro začátek jednoduchý experiment. Nalijte stejné množství vody do květináče s rostlinou a do květináče vyplněného pouze zeminou. **Ze kterého se vyleje víc?**

Napovídáme:
z toho bez rostlinky.

Stejně je to se srážkami na Zemi. Když nejsou rostliny, vodu nic nezadržuje. Pokud ve zprávách uslyšíte, že nějaký region byl zničen povodní, ověřte si, jak velkou část jeho rozlohy zaujímá zeleň. Když chybí vegetace, bude povodeň citelnější. **Příkladem může být Bangladéš, kterou pravidelně ničí tropické cyklóny.** Proč je tento region tak zasahován? Většina lesů tam byla vykácena k zemědělským účelům.

Globální čili týkající
se celého světa.

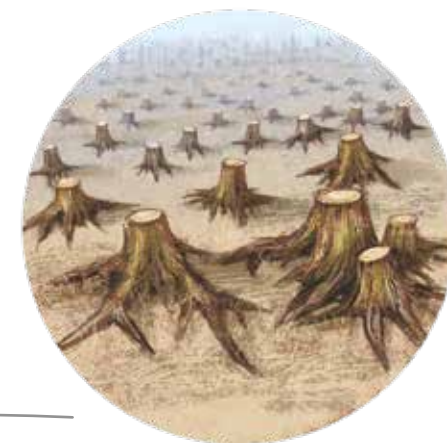
Vědci již dlouhou dobu opakují, že před **globální katastrofou** nás zachrání jen STROMY. Ty vyrábí kyslík. Jeden strom vyrobí za rok kolem 188 kg kyslíku, to znamená přibližně tolik, kolik potřebují lidé ve vašem věku. Kromě toho jejich listy fungují jako filtry – čistí vzduch. Stromy navíc usnadňují zadržování vody a tlumí hluk.

Lesy rostoucí mezi Obratníky Raka a Kozoroha (koukněte na mapu nebo na glóbus). V těchto věčně zelených oblastech žije více jak polovina rostlinných a živočišných druhů, které se na Zemi vyskytují.

Všechny stromy mají hodnotu, ale nejhodnotnější jsou **tropické deštné lesy**. S ohledem na svou velikost ovlivňují podnebí na celém světě. Je to zdroj kyslíku pro celou planetu, proto se jim říká ZELENÉ PLÍCE planety. Tak hodnotné oblasti bychom měli chránit, ale již dlouhá léta jsou ničeny. O svůj domov přicházejí zvířata, např. orangutani. Firmy, které kácí deštné lesy, v těchto místech zakládají plantáže sóji, palmy olejně nebo pastviny pro dobytek (chovaný na maso).

Co můžeme udělat?

Všímáme si toho, co jíme – maso nemusíme jíst každý den.

Věnujeme pozornost složení výrobků, snažíme se omezit výrobky s palmovým olejem.

Staráme se o stromy, které rostou kolem domu nebo školy – zaléváme je v době veder nebo sucha.

V podmořském světě

Zemi se říká MODRÁ PLANETA – téměř **tři čtvrtiny** jejího povrchu tvoří oblasti slané vody, OCEÁNY. Žije v nich téměř milion mořských druhů – ryby, želvy, korálnatci a řada dalších. Neznáme je všechny a nevíme, zda je vědci stihnou popsat, protože podmořský domov těchto živočichů je ohrožený. Vinu na tom mají lidé. Jak se to stalo?

Jsou to až tři části z celku, který je rozdělen na 4 rovné díly. Je to opravdu hodně! Podívejte se...

Slané vody pohlcují téměř polovinu oxidu uhličitého vyráběného každý den automobily a továrnami. Kdyby veškeré teplo, vyrobené lidskou činností za posledních 50 let, šlo do atmosféry, nikoli do vody, teplota na Zemi by stoupla o 36 stupňů. Právě oceány zachraňují naše klima. Vděčíme jim za většinu kyslíku, který dýcháme, a za vodu – srážky zásobující řeky tvoří často voda, která se odpařila z oceánů. Oceány zajišťují také stravu a práci pro miliardy lidí. Bez nich nepřežijeme.

Vody jsou velmi znečištěné. Plastový odpad způsobuje úhyn mořských živočichů, protože jim připomíná potravu – živočichové nevědí, že igelitový sáček plovoucí v oceánu není pro ně.

Problém vytváří i hnojiva z polí a odpadní vody z domácností a továren, které stékají do řek a s nimi pak do moří a oceánů. Tato znečištění obsahují velké množství fosforu a dusíku. Živí se jimi fytoplankton, to znamená malinkaté organismy (viditelné až pod mikroskopem), které se přemísťují vlivem pohybu vln. Když fytoplankton, který je přerostlý z důvodu nadbytku „stravy“,

hyne, o jeho rozklad se postarají mikrobi. Spotřebovávají k tomu tak velké množství kyslíku, že v pobřežních oblastech začínají vznikat „kyslíkové pouště“. Lepší to není ani v hlubinách. Živočichové si musí najít nové oblasti k životu, což není bezpečné, protože mohou uhynout, např. zamotat se do rybářských sítí. Ale hledají, protože bez rozpuštěného kyslíku ve vodě se udusí. Pak lidé přijdou o stravu. Může se to stát? Ano, „kyslíkových pouští“ je stále více.

Oceány ovlivňují náš život. Musíme se snažit, aby zůstaly zdravé. Co můžeme pro oceány udělat?

Všímáme si, odkud pochází ryby, které jíme. Pokud omezíme kupování ryb, které jsou nadměrně loveny, hejna se obnoví.

Omezujeme množství chemických prostředků používaných k uklízení, vzdáme se voňavých kostek v záchodové míse – vše se dostává do oceánů společně s odpadními vodami.

Stop násilí!

Jistý NĚKDO ve vašem věku zveřejnil na internetové skupině škodolibě pozměněnou fotku spolužačky ze třídy. Nikdo toho NĚKDOHO neupozornil, že udělal něco špatného. Mnozí to považovali za „vtip“ a napsali nepřijemné komentáře. Všichni se začali dívce vysmívat a ona byla tak smutná, že přestala chodit do školy.

To, co ten NĚKDO udělal, je **násilí** a jelikož se to stalo na internetu, tak tomu říkáme kybernásilí.

Násilí je záměrné jednání proti druhému člověku. Ten, kdo používá násilí, využívá svou převahu (např. to, že je silnější), aby trápil jinou osobu. Násilí je, když někdo někoho bije, ale také mu nadává, mluví na něj sprostými slovy.

Ve škole se objevují i jiné formy násilí, např. žáci se někdy bijí nebo do sebe strkají. Stává se, že někdo někomu ničí jeho věci. Občas někteří nechtějí, aby s nimi nějaká spolužačka nebo spolužák mluvili, takže je vylučují ze skupiny. I to je násilí. A takto by to přece nemělo být.

Agrese není přítomna jen ve škole. Někteří dospělí také pronásledují jiné, např. z důvodu náboženství, barvy pleti nebo aby získali lepší území k životu. Pak začínají války. Nyní je na světě několik desítek válečných konfliktů. Během války umírá spousta nevinných lidí, včetně dětí. Ve válečných zónách jich žije mnoho milionů – nemohou si normálně hrát, setkávat se s kamarády ani chodit do školy.

Mnoho lidí chápe, že války jsou zlé, a proto proti nim demonstrují.

Co můžeme udělat, aby kolem nás násilí nebylo?

Reagujeme, když vidíme násilí. Lze zaprotestovat a říct například „Proč ji biješ?“, „Neubližuj mu!“. Je vhodné to říct dospělému – není to žalování, ale záchrana někoho, kdo se stal obětí násilí.

Dáváme si pozor s vtipkováním. Pokud „vtip“ někomu ubližuje, není to vtipné.

Neodpovídáme agresí na agresi – takto jen osobu, která nám ubližuje, provokujeme k dalším útokům.

Zapojujeme se do činnosti organizací, které pomáhají dětem žijícím v zemích, kde je válka.

ZAČNĚTE O PLANETU PEČOVAT JIŽ DNES!
Na následujících stránkách najdete úkoly, které vám s tím pomohou!

Chudoba neznamená jen nedostatek základních produktů, jako je jídlo. Děti, které žijí v chudobě, mají omezený přístup ke vzdělávání. Někteří se jim vysmívají. **Proto stojí za to ve škole uspořádat např. sběr starého papíru, starých cédéček, plastových víček, baterií.** Peníze z jejich prodeje lze poskytnout organizacím, které dětem pomáhají – přispívají jim na jídlo nebo kupují školní pomůcky.

Organizujeme **charitativní** akci

CO BUDEME POTŘEBOVAT?

různé nádoby na druhotné suroviny, např. kartonové krabice (můžeme o ně požádat v obchodě)

kreslicí blok

pastelky/fixy

To znamená takovou, kterou pomáháme těm, kteří to potřebují, a nechceme nic na oplátku.

JDEME NA TO!

1. Na internetu najdeme sběrnou surovin, která je nejbližší školy. Zavoláme tam a zjistíme, co je vhodné sbírat. Zeptáme se, zda zajišťují dopravu a kolik to stojí (některé firmy nabízejí školám odvoz zdarma).

2. Dohodneme se s třídní učitelkou, zda je ve škole nějaké místo, kde bychom mohli suroviny skladovat, a zda má škola (nebo někdo z rodičů) auto,

kterým je možné pak tyto věci odvézt do sběrný (díky tomu dostaneme více peněz).

3. Společně s učitelem a celou třídou vymyslíme účel akce – určitě jsou ve vaší obci lidé nebo instituce, které podporu přivítají.

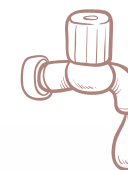
4. Vyrobíme plakáty a propagujeme akci v celé škole.

Města a průmyslové podniky jsou zásobovány vodou z řek, jezer a podzemních zdrojů. Kdysi jejich hladina stoupala nejen díky srážkám, ale také díky tajícímu sněhu. Nyní se klima otepluje a srážky již nejsou tak vydatné. **A proto musíme pečovat o každou kapku vody, zejména o ty, které padají z nebe a jsou zdarma.**

Zachycujeme dešťovou vodu

CO BUDEME POTŘEBOVAT?

velkou plastovou láhev s víčkem

drát (může být provázek, stará tkanička)

nůž se zoubky

hřebík a kleště

fix

JDEME NA TO!

1. Fixem označíme na láhvi dva body naproti sobě, asi 3 cm nad dnem láhve.

2. *At' tuto část úkolu udělá dospělý:* Kleštěmi chytíme hřebík a držíme ho chvíli nad ohněm. Horkým koncem vypálíme dírky na obou stranách láhve. Nožem odstříháme dno láhve.

3. Drát provlékneme jednou dírkou, láhev připevníme na vnější stranu balkónu a drát provlékneme druhou dírkou. Pod balkónem mohou chodit lidé nebo zvířata, a tak se musíme ujistit, že je láhev dobře připevněna a nespadne nikomu na hlavu.

Dešťovou vodou zalijeme kytky nebo umyjeme podlahu. Když ji budeme používat, budeme platit menší účty za vodu.

Ve městech často chybí zeleň, a proto je skvělým nápadem zakládání dešťových zahrad. Většinou se tvoří u okapů nebo u velkých betonových ploch, jako jsou ulice nebo parkoviště. Díky tomu lze vodu, která se tam objevuje, opětovně využít – například zavlažovat rostliny. Dešťová zahrada předchází záplavám (protože může pojmout nečekaný přebytek vody). Navíc je příjemnější mít u domu nebo školy květiny, nikoli beton.

Zakládáme dešťovou zahradu

CO BUDEME POTŘEBOVAT?

- rýč
- kamennou drť, hrubý štěrk, písek
- zeminu
- rostliny

Dešťová zahrada je ideálním stanovištěm pro ptáky, obojživelníky a motýly. Jakýpak živočich se asi objeví u vás?

JDEME NA TO!

1. Vybereme vhodné místo – s prohlubní terénu nebo v nejnižším místě trávníku.
2. Vykopeme jámu hlubokou minimálně 50 cm.
3. Uděláme drenáž, to znamená vrstvy ke vsakování vody: nejdřív dáme kamennou drť, na ní hrubý štěrk a nahoru písek.
4. Zасыпeme zeminou (cca 20 cm).
5. Sážíme rostliny. Nejlépe druhy, jejichž kořenový systém nebo oddenky zadržují škodlivé látky, např. kaprad'orosty, ostřice, lobelku šarlatovou nebo kosatce. Nebo rostliny, které mají léčivé účinky, např. mátu vodní, kostival lékařský, vrbovku malokvětou.

Při nakupování je vhodné si všimnout zejména obalu. Když koupíme zubní pastu v krabičce, tak tu hned vyhodíme do koše. Hledejme proto výrobky, které mají co nejméně „vrstev“. Některých výrobků nebo obalů se vzdát nemůžeme, a proto pamatujeme, aby po spotřebování skončily v příslušných nádobách na odpady nebo je opětovně použijeme – takto můžeme postupovat s plastovou láhví.

Vyrábíme květináč

CO BUDEME POTŘEBOVAT?

- plastovou láhev
- fix
- hřebík a kleště
- nůž
- provázek
- zeminu, rostlinu

JDEME NA TO!

1. Na jedné straně láhve nakreslíme fixem obdélník. Pokud má láhev objem 1,5 litru, obdélník by měl mít velikost minimálně 10 x 5 cm.
2. U dna láhve označíme dva body, a to v takové vzdálenosti, jako je kratší bok obdélníku.
3. *Ať tuto část úkolu udělá dospělý:* Kleštěmi chytíme hřebík a držíme ho chvíli nad ohněm. Následně rozžhaveným koncem vypálíme dírky u dna láhve.
4. Vystříháme obdélník.
5. Provázek přichytíme u víčka. Láhev přiložíme k místu, kde má viset, a prověříme, jak dlouhý provázek budeme potřebovat. Konec provázku provlékneme přes dírky u dna a zavážeme.
6. Nasypeme zeminu a zasadíme do ní rostlinu.
7. Květináč pověsíme na zvoleném místě.

Květináče z plastových láhví mohou být i na stojato.

Jeden strom funguje jako pět klimatizačních jednotek! A proto by jich mělo být co nejvíce – jsou to naši největší přátelé.

Sázíme strom

CO BUDEME POTŘEBOVAT?

rýč

stromek

vodu

JDEME NA TO!

1. Vybereme si sazenici. Hledáme informace: jaký je to druh stromu, jaké má nároky, jaké místo má rád.

2. Když najdeme vhodné místo, vykopeme příslušně velkou jámu (dle velikosti sazenice).

3. Sázíme strom.

4. Děláme výsadbovou mísu, to znamená místo kolem kmenu, které zadrží vodu – jinak bude všechna odtékat na asfalt, nikoli ke kořenům. Pokud dlouho nepršelo, stromek zalijeme.

5. Vhodné je postavit informační cedulku, např. „O dub Hagrid se stará Matěj“.

6. Pokud je stromek vysazen poblíž parkoviště, od automobilů jej ohradíme pomocí kůlů.

Mnoho mělkých přírodních vodních nádrží vysychá následkem oteplování klimatu nebo změn zavedených člověkem (např. vysoušení půdy pro účely plánované zástavby). Ptáci a savci pak ztrácejí zdroj pitné vody a obojživelníci, např. žáby, místo k rozmnožování. A proto jsou nutné tůňe, které vytvoří pro živočichy životní prostor.

Děláme tůňku

CO BUDEME POTŘEBOVAT?

cca 2,5 metru fólie (koupíme ji v zahradkářství)

rýč

kameny

JDEME NA TO!

1. Vybereme místo poblíž křovin (zahradka, zahrádka, prostor u školy).

2. Vykopeme jámu. Tůňe by měla mít různou hloubku. U břehu je vhodné udělat „parapety“ – zvířata budou snadněji vycházet na břeh. Z vykopané zeminy vytváříme kopec s terasami (ne moc blízko tůňe) a na jaře tam vysadíme rostliny.

3. Rozložíme fólii.

4. Na „parapety“ položíme kameny. Budou přidržovat fólii a budou útočištěm pro malé žáby.

5. Pokud stavbu nestihneme dokončit a blíží se déšť, chytáme vodu do kbelíků nebo do sudu. Na vyplnění tůňe potřebujeme několik stovek litrů vody – škoda je brát všechnu z kohoutku.

V tůňích se rády
zabývají jezírkové žáby a kuňky.
Kdopak se asi zabýdlí ve vašem jezírku?

Na následujících stránkách najdete 9 receptů
na chutná jídla, která můžete připravit společně
s rodiči!

Při přípravě jídel:

- používáme sezonní ovoce
a zeleninu,
- vybíráme místní produkty,
- ničím neplýtváme.

Čaj ze sušených bylinek

Skvěle chutná s medem!

Příprava je
jednoduchá a rychlá

Pečená zelenina

Souhra chutí!

Buchty

Nejlepší jsou s borůvkami!

Jahodové knedlíky

Výtečná chuť!

Žemlovka

Něco pro milovníky jablek!

Dýňová polévka

Je vhodná k obědu i k večeři!

Salát s tvarohem

Nevšední kombinace surovin!

Čočkovo-zeleninové kuličky

Budou vám chutnat!

Pesto z mrkvové natě

Vskutku nápaditý recept!

Recepty pro každé
roční období